

Protokół posiedzenia
Centralnej Komisji Metodycznej
Warszawa, 1 marca 2017 r.

Obecni:

- Hanna Staszewska (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego) – przewodnicząca,
 - Robert Górski (NDAP) – sekretarz,
 - Kamila Follprecht (Archiwum Narodowe w Krakowie),
 - Małgorzata Król (Archiwum Akt Nowych),
 - Monika Płuciennik (Archiwum Państwowe w Gdańsku),
 - Barbara Ratajewska (Archiwum Państwowe w Lesznie),
 - Aleksandra Starczewska-Wojnar (Archiwum Państwowe w Opolu),
 - Jakub Żygawski (Archiwum Państwowe w Zamościu),
- oraz goście:
- Henryk Niestrój, zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych,
 - Maciej Zdunek, dyrektor Departamentu Archiwistyki NDAP,
 - Bartosz Nowożycki (Departament Archiwistyki NDAP),
 - Anna Laszuk (Departament Archiwistyki NDAP),
 - Maciej Parzniewski (Narodowe Archiwum Cyfrowe),
 - Sebastian Czerniak (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Porządek posiedzenia:

1. Otwarcie posiedzenia,
2. Kontynuacja prac nad projektem zarządzenia w sprawie zasad postępowania z aktami stanu cywilnego w archiwach państwowych.
3. Omówienie zagadnień związanych z pracami nad projektami przepisów w sprawie ewidencji zasobu archiwalnego, inwentaryzacji, inwentarza archiwalnego, zatwierdzania opracowania oraz funkcjonowania komisji metodycznych.
4. Wolne głosy i wnioski.
5. Zamknięcie posiedzenia.

Ad 1.

Posiedzenie Centralnej Komisji Metodycznej otworzyła przewodnicząca Hanna Staszewska. Powitała przybyłych członków Komisji oraz gości. Przedstawiła także program posiedzenia, które rozpoczęto od kontynuacji prac nad projektem zarządzenia w sprawie zasad postępowania z aktami stanu cywilnego w archiwach państwowych.

W związku z wątpliwościami zgłoszonymi przez Archiwum Państwowe w Częstochowie, omówiono najpierw kwestię zasad postępowania z aktami stanu cywilnego przeniesionymi do rejestru stanu cywilnego z ksiąg aktów stanu cywilnego prowadzonych na podstawie przepisów dotychczasowych, dla których minęły okresy przechowywania określone w art. 129 ust. 1 ustawy - Prawo o aktach stanu cywilnego. Zgodnie bowiem z art. 131 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, dane z rejestru stanu cywilnego powinny być przekazywane do właściwego archiwum państwowego w ciągu 10 lat od dnia przeniesienia.

A. Laszuk zapytała, czy okres 10 lat liczy się od daty wprowadzenia aktów do jednolitego rejestru teleinformatycznego stosowanego w urzędach w 2015 r., czy też od daty ich wprowadzenia do wcześniej używanych systemów, z których dane zostaną zmigrowane do systemu docelowego. Sebastian Czerniak z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspominał, że przepisy art. 131 nie dotyczą przekazywania ksiąg prowadzonych w postaci tradycyjnej, przed dniem wejścia w życie ustawy, a jedynie aktów stanu cywilnego, które przeniesione zostały z ksiąg stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego. Notatka ze szczegółowymi wyjaśnieniami stanowi załącznik do protokołu.

Następnie kontynuowano omawianie uwag przesłanych przez archiwa państwowe i Departament Kształtowania Narodowego Zasobu Archiwalnego NDAP. Wprowadzane zmiany miały głównie charakter redakcyjny.

W § 12 zgodnie z uwagą Archiwum Narodowego w Krakowie zmieniono treść ustępu 2, przyjmując zapis „Jednostkę archiwalną stanowi odrębna fizycznie księga, poszyt, teczka”. Przyznano, że zarządzenie nr 3 z 1974 r. w sprawie sporządzania indeksów dotyczy indeksów do inwentarzy archiwalnych i nie ma zastosowania w odniesieniu do akt stanu cywilnego. W tym zakresie należałoby stosować wytyczne do sporządzania indeksu analitycznego do akt stanu cywilnego z dnia 12 grudnia 2014 r. Odnosząc się do uwag Archiwum Państwowego we Wrocławiu oraz w Poznaniu dotyczących ust. 4 (wcześniej 3) i stosowania bazy PRADZIAD, H. Staszewska zauważyła, że baza ta powinna być wprowadzona odrębnymi przepisami, jako narzędzie informatyczne. W sytuacji scalania zespołów rozbitych dokonuje się także korekty ewidencji, a zatem należy również dokonać zmian w bazie PRADZIAD. Uwaga Archiwum Państwowego w Przemyślu co do zakresu informacji wprowadzanych do bazy PRADZIAD, tj. rozbieżności między projektem zarządzenia oraz podręcznikiem do aktualnej bazy, gdzie za akta stanu cywilnego uznano także księgi komunikujących, confirmacje, rozwody i zapowiedzi, A. Laszuk wyraziła wątpliwość, czy w sytuacji, gdy proponuje się niewłączanie tych materiałów do zespołów akt stanu cywilnego, dane o nich należy z bazy usunąć. K. Follprecht zauważyła, że PRADZIAD ma służyć korzystającym i warto umieszczać w niej informacje w takim zakresie, jak dotychczas. Podobne zdanie wyraziła H. Staszewska, sugerując jednocześnie zmiany w podręczniku do bazy.

W załączniku nr 1 przyjęto zapis „Dla parafii wyznania greckokatolickiego cenzurą zamykającą zespół jest rok 1839 (zniesienie Unii na terenach Litwy i Białorusi) lub rok 1875 (likwidacja unickiej diecezji chełmskiej)”.

W załączniku nr 2 zmieniono zapis „wyznanie rzymskokatolickie” na „obrzędek rzymskokatolicki i greckokatolicki”, skreślając jednocześnie „gminy żydowskie”, które uwzględniono w załączniku w odrębnym punkcie – „1868 rok (gminy żydowskie). Ponadto, skreślono fragment „1810 rok – w Wolnym Mieście Krakowie”.

W załączniku nr 3 dodano w tytule „oraz terenach II RP włączonych do III Rzeszy”, oraz zmieniono brzmienie punktu 1: „Cezury chronologiczne dla zespołów urzędów stanu cywilnego wyznaczają lata 1874-1945”.

W załączniku 4 w punkcie 1 dodano „lub lata późniejsze, kiedy urzędy stanu cywilnego zostały faktycznie utworzone”. Zmieniono brzmienie punktu 2 na „Cezury chronologiczne końcowe funkcjonowania urzędów stanu cywilnego utworzonych w 1946 roku lub w latach późniejszych wyznaczają daty zakończenia ich działalności”.

W załączniku nr 5 w punkcie 1 zmieniono zapis „w Królestwie Polskim” na „w Księstwie Warszawskim”. Dodano też przykład nazwy zespołu dla akt izraelskiej gminy wyznaniowej: „Akta stanu cywilnego Izraelskiej Gminy Wyznaniowej w Nowym Targu”. W punkcie 2 zdecydowano o przyjęciu ogólnego zapisu w przypadku zbioru akt zbiorowych do akt stanu cywilnego z „województwa dolnośląskiego” na „(powiatu, województwa, itp.)”. Przykład konsultowany był z Archiwum Państwowym we Wrocławiu, może być uznany jednak za nieprecyzyjny. Dodano także inne przykłady: „Urząd Stanu Cywilnego Tczew Wieś” oraz „Urząd Stanu Cywilnego Tczew Miasto”, zgodnie z sugestią M. Płuciennik, a także zdecydowano o konieczności podania przykładu akt sporządzonych dla rejestracji bezwyznaniowców (przykład z Leszna), zgodnie z uwagami zgłoszonymi przez Archiwum Państwowe w Łodzi.

Kończąc omawianie projektu przepisu dotyczącego akt stanu cywilnego ustalono, że należy dokładniej dopracować zagadnienie datacji jednostek archiwalnych, przygotować definicję księgi łącznej (M. Płuciennik) oraz doprecyzować, że dokumentacja będąca podstawą wzmianek uzupełniających może pozostawać włożona do ksiąg, zaś podstawy przypisków mogą być gromadzone w osobnych jednostkach archiwalnych. Prace te oraz inne drobne zmiany w projekcie mają być prowadzona za pośrednictwem forum teleinformatycznego.

Ad 2.

W dalszej części posiedzenia omówiono zagadnienia związane z pracami nad projektami przepisów w sprawie ewidencji zasobu archiwalnego, inwentaryzacji, inwentarza archiwalnego, zatwierdzania opracowania oraz funkcjonowania komisji metodycznych. Ustalenia podjęte przez CKM będą miały, na co wskazał Maciej Zdunek, znaczący wpływ na rozwój ZoSIA i powinny zostać przekazane Komitetowi Sterującemu najpóźniej do 18 kwietnia.

Dyskusję rozpoczęto od zagadnienia inwentarza oraz jego formy – raportu z systemu w formacie PDF, podpisanego bezpiecznym podpisem elektronicznym - a także kwestii jego przechowywania. Zastanawiano się także nad innym rozwiązaniem, tzn. czy inwentarz to tylko dane w systemie. M. Zdunek podkreślił, że system ZoSIA jest zbudowany w sposób, który gwarantuje bezpieczeństwo danych, ale proponuje jednak przyjęcie formy przejściowej, tj. raportu z systemu podpisanego bezpiecznym podpisem elektronicznym. Dodał, że nie ma potrzeby centralizacji przechowywania inwentarzy. Każde archiwum powinno bez problemu wygospodarować miejsce na własnych serwerach lub macierzach, z których regularnie

wykonywana jest kopia bezpieczeństwa. Inwentarze w formacie PDF nie stanowią dużej ilości danych.

Podobne zdanie wyrazili Hanna Staszewska i Bartosz Nowożycki, którzy zauważyli, że niezbędne jest określenie pól w systemie, których zawartość mogłaby automatycznie zostać pobierana i składać się na wstęp do inwentarza. H. Staszewska zwróciła też uwagę na konieczność ustalenia ról w systemie i określenia, kto jest odpowiedzialny za sporządzanie inwentarza w systemie. Małgorzata Król stwierdziła, że nie powinno być sporów kompetencyjnych między osobami odpowiedzialnymi za prowadzenie ewidencji a osobami opracowującymi materiały archiwalne w archiwach, czego obawiała się Aleksandra Starczewska-Wojnar. Trzeba też rozważyć kwestię zaznaczenia autorstwa inwentarza w systemie, z czym zgodziła się Kamila Follprecht, wskazując na częste cytowanie wstępów. W takich sytuacjach niezbędna jest konkretna informacja.

H. Staszewska zdecydowała, że grupy autorów projektów dotyczących inwentarza i inwentaryzacji powinny połączyć efekty swoich prac i scalić je w jeden normatyw. Członkowie CKM zgodzili się z przewodniczącą.

A. Laszuk zaznaczyła, że informacje zawarte w karcie zespołu stanowią ewidencję syntetyczną. Należy zastanowić się nad tym, jakie pola trzeba będzie wypełnić, aby stanowiły podstawę ewidencji, a które wypełniane będą na etapie opracowania, np. bibliografia.

M. Zdunek przypomniał, że należy unikać mnożenia dodatkowych funkcjonalności w systemie na tym etapie. Są już w systemie dostępne narzędzia pozwalające na rozróżnienie roli edytora i redaktora, odpowiedzialnych odpowiednio za ewidencję i opracowanie.

H. Staszewska zwróciła też uwagę na uporządkowanie kwestii zatwierdzania inwentarzy i przeniesienie tej odpowiedzialności na kierowników i dyrektorów, co nie będzie nowością, gdyż podobny tryb przewidywały Wytyczne w sprawie sporządzania inwentarzy książkowych dla zespołów (zbiorów) przechowywanych w archiwach państwowych z 1960 r.

Kolejnym zagadnieniem, które omawiano w tej części posiedzenia, była kwestia wakatów w systemie ZoSIA i konieczność wprowadzenia takiego mechanizmu, który automatycznie odejmowałby brakujące jednostki archiwalne. Informacja o wakacie powinna pozostać do wiadomości użytkownika. K. Follprecht zwróciła uwagę, że byłoby to przydatne szczególnie w przypadku zbiorów różnych. M. Zdunek stwierdził, że mimo istoty problemu nie jest oczywiste, czy ten mechanizm uda się wprowadzić w tym roku.

Innym zagadnieniem poruszonym podczas posiedzenia była kwestia tłumaczenia nazw zespołów. Członkowie CKM stwierdzili, że nie będziemy wprowadzać takiego zalecenia. A. Laszuk zapytała, jaki tryb postępowania przewiduje się w przypadku tytułów rosyjskich, czy dopuszczona będzie transliteracja. Zdecydowano, że pozostajemy przy zachowaniu i stosowaniu cyrylicy, rezygnując tym samym z transliteracji.

Kolejną kwestią był problem postępowania z nośnikami np. CD czy pendrive'ami. Uzgodniono, że powinna być ona uregulowana odrębnymi zaleceniami NDAP. Dane z tych nośników winny być natomiast skopiowane na macierz dyskową.

Poruszono również kwestię weryfikacji ewidencji zasobu na poziomie archiwów państwowych, w szczególności zasad i trybu nadzoru centrali nad oddziałami. H. Staszewska stwierdziła, że nadzór powinien być prowadzony w systemie ZoSIA na bieżąco. Z kolei K. Follprecht zauważyła, że weryfikacja i tak następuje przy okazji sporządzania sprawozdań z działalności archiwum.

Następnie podjęto problem jednostki archiwalnej oraz inwentarzowej i liczenia poszczególnych rodzajów dokumentacji w celach ewidencyjnych i statystycznych. K. Follprecht zwróciła uwagę, że potrzebne jest proste rozwiązanie, które nie będzie

wzbudzało wątpliwości i dyskusji. A. Laszuk i H. Staszewska zauważyły, że problemy w przedstawianiu danych o zasobie widoczne są w sprawozdawczości i podczas opracowania. Członkowie CKM uzgodnili, że podstawową jednostką będzie jednostka archiwalna. W przypadku materiałów aktowych jednostką będzie np. księga, teczka, poszyt, ale też odrębnie fizycznie dokument. M. Król i B. Nowożycki podkreślili, że rozumiemy przez to odrębną fizycznie logiczną całość utworzoną przez twórcę lub arbitralnie archiwum. Podstawę stanowiła definicja jednostki archiwalnej zaproponowana podczas rozważań na forum (kopia stanowi załącznik nr 3) przez Zbigniewa Marka: „Przez jednostkę archiwalną rozumiemy dokument lub grupę dokumentów uporządkowanych i połączonych ze sobą według określonych kryteriów, przed lub po przejściu przez archiwum państwowe, stanowiących fizyczną i/lub logiczną całość, np. pojedynczy dokument pergaminowy lub papierowy, księga, poszyt, teczka, pojedyncza fotografia, mapa jednoarkuszowa lub arkusz mapy wieloarkuszowej, pojedynczy rysunek lub arkusz rysunku wieloarkuszowego, nagranie dźwiękowe, film, plik grupa plików komputerowych”. Definicja ta, według autora, obejmuje każdy przypadek.

Z kolei pod pojęciem dokumentu Z. Marek rozumie „informację utrwaloną (zapisaną) w jakiegokolwiek postaci, formie i na jakimkolwiek nośniku, nadająca się do wykorzystania w celach informacyjnych, badawczych lub jako dowód, np.: list, memorandum, raport, fotografia, nagranie dźwiękowe, film”. W przypadku, gdy powyższe propozycje zostałyby zaakceptowane, wówczas pod pojęciem jednostki inwentarzowej, według Z. Marka, „należy rozumieć jednostkę archiwalną lub grupę jednostek archiwalnych połączonych w trakcie ewidencjonowania lub inwentaryzowania, przed lub po przejściu przez archiwum państwowe, w jedną pozycję (jednostkę) ewidencyjną”.

M. Zdunek zauważył, że w przypadku luźnych fotografii (obrazów) należy każdą liczyć osobno niezależnie od tego, czy są one umieszczane w teczkach, czy stanowią część innych jednostek, a także niezależnie od nośnika. Z tym założeniem nie zgodzili się członkowie CKM i goście. A. Laszuk odnosząc się do wypowiedzi M. Zdunka zauważyła, że jeden negatyw z kilkoma obrazami stanowić może jedną jednostkę archiwalną. K. Follprecht zauważyła, że nie należy liczyć każdej fotografii jako osobnej jednostki kiedy znajdują się w jednej teczce, bądź też kopercie i dotyczą jednego wydarzenia. Teczkę taką należy traktować jako jedną jednostkę archiwalną, a w ewidencji umieścić informację o liczbie sztuk fotografii (obrazów). Podobnie w przypadku albumów, które stanowią odrębne fizycznie jednostki archiwalne, na co zwrócili uwagę A. Laszuk i H. Staszewska.

Analogicznie do fotografii powinniśmy liczyć materiały ulotne, na co zwrócili uwagę A. Starczewska-Wojnar i H. Staszewska. H. Staszewska zauważyła, że w dalszej perspektywie niezbędna będzie nowelizacja decyzji Nr 12 z 9 marca 2007 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowania materiałów ulotnych w archiwach państwowych. Z tym zgodził się M. Zdunek pozostając jednak przy swoim zdaniu odnośnie fotografii. Kwestia ta pozostała nierozstrzygnięta i zdecydowano się kontynuować dyskusję w późniejszym czasie.

W odniesieniu do dokumentacji technicznej uznano, że definicja zaproponowana przez Z. Marka, wychodząc od dokumentu zmierza w dobrym kierunku. Dokumentacja techniczna może stanowić część jednostki (np. poszyt), może być też umieszczona w teczce (np. dokumentacja projektowa), ale też pojedyncze luźne rysunki mogą stanowić odrębne jednostki.

W przypadku dokumentacji kartograficznej ustalono, że jednostkę archiwalną stanowić może pojedyncza mapa, także wieloarkuszowa chyba, że arkusze te stanowią

odrębne byty. K. Follprecht zaznaczyła, że mapa zawsze składa się z arkuszy. Uzgodniono, że warto w projekcie normatywu o ewidencji uwzględnić przykłady.

Następnie przedmiotem dyskusji były nagrania dźwiękowe. Zgodzono się, że jednostkę archiwalną w tym przypadku stanowi jedno nagranie, a liczbę nośników podaje się odrębnie od liczby jednostek archiwalnych. W przypadku trudności z odtworzeniem nagrania należy przyjąć, że jeden nośnik stanowi jedną jednostkę archiwalną. M. Zdunek zwrócił uwagę że na etapie opracowania, w przypadku istnienia dwóch różnych nagrań na jednym nośniku (jednostce fizycznej) należy sporządzić dwa odrębne opisy. M. Parzniewski zauważył, że dopuszczamy sytuację, kiedy nie wiedząc co dokładnie znajduje się na nośnikach, na jakiej podstawie traktujemy je, jako materiały archiwalne. K. Follprecht odparła, że możemy przypuszczać, iż są to materiały archiwalne. Podobna sytuacja, jak w przypadku nagrań dźwiękowych, ma miejsce w przypadku filmów.

H. Staszewska zapytała, czy w sprawozdaniach potrzebne są nam jednostki inwentarzowe. Poddała tę kwestię pod głosowanie. Obecni członkowie CKM opowiedzieli się za uznaniem jednostki archiwalnej jako podstawowej jednostki miary zasobu. K. Follprecht zauważyła jednocześnie, że jednostka inwentarzowa to twór wydumany, z kolei A. Laszuk stwierdziła, że stanowi ona synonim opisu.

Ad 4 i 5.

Wobec braku wolnych głosów i wniosków Przewodnicząca podziękowała wszystkim za aktywne uczestnictwo i zamknęła posiedzenie. Przypomniała jednocześnie, że kolejne posiedzenie CKM odbędzie się w dniach 29-31 marca. Omawiane będą wówczas przygotowane projekty normatywów o ewidencji, inwentarzu, inwentaryzacji, zatwierdzaniu opracowania i działaniu komisji metodycznych w archiwach państwowych. Poprosiła, aby wszyscy do tego czasu zapoznali się z ich treścią.

Robert Górski
Sekretarz

Hanna Staszewska
Przewodniczący

Załączniki:

- 1) Notatka S. Czerniaka wyjaśniająca kwestię zasad postępowania z aktami stanu cywilnego przeniesionymi do rejestru stanu cywilnego z ksiąg aktów stanu cywilnego prowadzonych na podstawie przepisów dotychczasowych, dla których minęły okresy przechowywania;
- 2) Projekt zarządzenia w sprawie zasad postępowania z aktami stanu cywilnego w archiwach państwowych (na dzień 1 marca 2017 r.);
- 3) Zapis dyskusji na forum.archiwa.gov.pl dotyczący ewidencji zasobu.